

RutgersWPF

Seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren

Dr. Hanneke de Graaf
Rutgers WPF

RutgersWPF

Programma

- Twee belangrijke projecten:
 - Leeflijn seksuele ontwikkeling -9 maanden tot 99 jaar;
 - JGZ-Richtlijn seksuele ontwikkeling 0-19 jaar;
- Seksuele ontwikkeling van 0 tot 19;
- Signaleren van grensoverschrijding.

RutgersWPF

Twee belangrijke projecten

RutgersWPF

Leeflijn seksuele ontwikkeling -9 maanden tot 99 jaar

- Beschrijving van verschillende aspecten van seksualiteit in opeenvolgende levensfasen van -9 maanden tot 99 jaar op basis van wetenschappelijk literatuur;
- Vertaling van de wetenschappelijke kennisbasis naar toegankelijke en passende informatie en adviezen in de vorm van een gebruikshandleiding;
- Doel: Professionals helpen bij het bespreekbaar maken van seksualiteit en bij het signaleren van veelvoorkomende problematiek bij bepaalde transities;
- Eind 2013 beschikbaar.

RutgersWPF

JGZ-Richtlijn seksuele ontwikkeling 0 tot 19 jaar

- Een (evidence-based) multidisciplinaire JGZ richtlijn, om de seksuele ontwikkelingsfasen van kinderen en jongeren (0-19) mee te volgen;
- De richtlijn bevat aanknopingspunten voor (vroeg)signalering, doorverwijzing, signalering van risicofactoren, voorlichting en nazorg;
- Doel: bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling en preventie van seksueel gerelateerde psychosociale problemen, grensoverschrijdend gedrag en seksuele gezondheidsrisico's;
- Begin 2013 beschikbaar.

RutgersWPF

Seksuele ontwikkeling

RutgersWPF

Contextueel levensloop perspectief

- Biologische, psychologische en sociale context;
- Verschillende contextuele factoren beïnvloeden elkaar wederzijds en dynamisch;
- Iemand is niet louter speelbal van factoren, maar maakt zelf keuzes uit de mogelijkheden die hij of zij tegenkomt;
- Ontwikkeling kent daardoor vele paden.

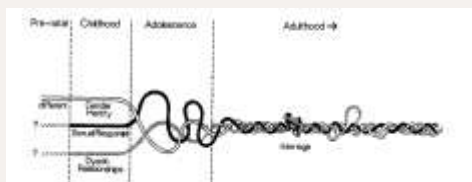
RutgersWPF

Multi-dimensionaliteit

- Lichaamsbeeld
- Gender
- Relatievorming, liefde en intimiteit
- Seksuele oriëntatie
- Opwinding en verlangen
- Gedrag
- Motieven en opvattingen
- Reproductieve gezondheid
- Soa/hiv
- Seksueel geweld
- Seksuele problemen

RutgersWPF

Een multi-dimensioneel model

Bancroft, J. (2009). *Human sexuality and its problems*. Edinburgh, Scotland: Elsevier.

RutgersWPF

Filmpje

RutgersWPF

Baby's en peuters, 0-3 jaar

RutgersWPF

Baby's en peuters (0-3 jaar) Context

- Geslachtshormonen (FSH, LH, testosteron en oestrogenen) dalen naar onmeetbare waarden;
- Aanraking belangrijke manier om contact te maken;
- Motoriek: van reflexmatig via doelloos handelen naar doelgericht handelen;
- Ontwikkeling van zelfbeseft en zelfwaardering;
- Egocentrisch denken
- Belangrijke periode voor de vorming van hechting.

RutgersWPF

Baby's en peuters (0-3 jaar) Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: Geslachtsdelen kunnen benoemen en kennen (niet-seksuele) functie ervan;
- Gender: Vragen naar en benoemen van man-vrouw verschillen, bewust van eigen sekse, bewust van stereotypen, stereotiepe voorkeuren;
- Intimiteit: genieten van lichamelijke contact;
- Gedrag: aanraken en stimuleren geslachtsdelen, interesse in lichaam (geslachtsdelen) van anderen.

RutgersWPF

Kleuters, 4-5 jaar

RutgersWPF

Kleuters (4 en 5 jaar) Context

- Voor het eerst naar school;
- Leeftijdsgenoten worden belangrijker;
- Ouders blijven belangrijkste sociale factor.

RutgersWPF

Kleuters (4 en 5 jaar) Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: Bewust van lichaam, maar nog niet van sociale normen rond uiterlijk;
- Gender: Gender constantie, rigide stereotypen, stereotiepe voorkeuren;
- Intimiteit: Verliefdheid (sterk gevoel van genegenheid);
- Gedrag: Eigen lichaam en dat van anderen onderzoeken, geslachtsdelen stimuleren, vieze woorden gebruiken;
- Reproductieve gezondheid: Vaak wel weten dat man en vrouw en/of zaadje en eitje nodig zijn voor voortplanting, maar niet hoe dit precies werkt.

RutgersWPF

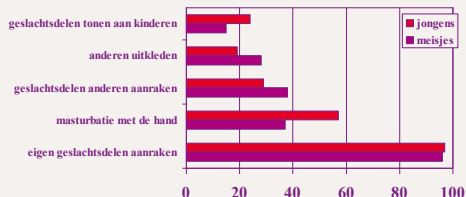
Rigide genderrollen

- Kinderen kunnen makkelijk aangeven welke plaatjes 'gek' (niet sekse-stereotiep) zijn
- Nu al zijn kinderen beter in taken die bij hun eigen genderrol passen (beer scheren of luijer aantrekken)
- Als je kinderen een foto toont van mannen of vrouwen die iets doen wat niet bij hun genderrol hoort, is de herinnering hieraan vaak vertekend.

Cohen-Kettenis, P.T. (1995). Genderrolontwikkeling in de basisschoolleeftijd: implicaties voor de hulpverlening. Kind & Jeugdpsychiatrie, 22, 78-87

RutgersWPF

Seksueel gedrag (2-6 jaar)

RutgersWPF

Kindertijd(9-11 jaar)

RutgersWPF

Vroege kindertijd (6-8 jaar)

Context

- Bijnier gaat (zwakke) androgenen produceren;
- Kunnen zich beter dingen voorstellen (ook gezichtspunt van anderen);
- Vriendschappen worden intensiever;
- Meer bewust van sociale normen;
- Internet begint een rol te spelen.

RutgersWPF

Vroege kindertijd (6-8 jaar)

Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: soms al ontevreden over lichaam (vooral meisjes);
- Gender: Rigiditeit neemt weer wat af, voorkeur voor speelkameraadjes van zelfde geslacht, genderstereotiep zelfbeeld;
- Verliefdheid;
- Gedrag: Seksuele (fantasie) spelletjes, zoals 'dokterje spelen';
- Interesse in en kennis van volwassen seksualiteit neemt toe;
- Goed op de hoogte van bevruchting en bevalling.

RutgersWPF

Late kindertijd (9-11 jaar)

Context

- LH en FSH spiegels beginnen te stijgen (gemiddeld rond 10,5 bij meisjes, rond 11,3 bij jongens);
- Geleidelijke overgang van aanhankelijkheid (van de ouders) naar een gevoel van zelfredzaamheid;
- Gebruik van internet bereikt een plafond (70% heeft al een eigen profiel).

RutgersWPF

Late kindertijd (9-11 jaar)

Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: toenemende ontevredenheid, vooral bij meisjes;
- Verliefdheid (soms op idool) en verkering (maar nog nauwelijks iets samen doen);
- Toenemende interesse in seks (grote individuele verschillen);
- Kennis van niet-reproductieve motieven voor seks;
- Fantasieën, opwinding en orgasme;
- Gedrag: masturbatie in privé-omgeving, praten over seks met vrienden, zoen- en masturbatiespelletjes.

RutgersWPF

Grote variatie in kijk op seks

1. Helemaal nog niet mee bezig: vinden dat ze pas kinderen zijn en dat seks iets is voor als je 14 bent, elke verwijzing naar seks verwerpen: "Hallo, ik zit nog op de basisschool!"
2. Heel interessant: veel over praten, veel prapjes over maken, dromen van de middelbare school: "Op de middelbare school begint het paradijs met meisjes."
3. Normaal: seks is een vanzelfsprekend onderdeel van het (latere) leven, zowel te serieus als te lacherig doen over seks is kinderachtig: "Natuurlijk ga je zoenen en neuken als je verliefd bent. (Andere kinderen lachen). Waarom moet je lachen? Het is niet gek om verliefd te zijn."

Kulk, S. (2003). Leaving childhood: Sexuality and how children become adolescents. *Netherlands' Journal of Social Sciences*, 39, 1, 11-22

RutgersWPF

De adolescentie

RutgersWPF

Vroege adolescentie (12-14 jaar) Context

- Begin van de puberteit: groeispurt, secundaire geslachtskenmerken, volwassen transpiratiegeur, menarche en spermarche;
- Gevoeliger voor stress, ander slaap-waak ritme, impulsief zonder gevolgen van daden goed te kunnen overzien;
- Relatie met ouders gelijkwaardiger, meer autonomie, meer conflicten;
- Leeftijdsgenoten worden belangrijker, gevoelig voor mening van anderen;
- Internet is niet meer weg te denken.

RutgersWPF

Vroege adolescentie (12-14 jaar) Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: Toename in ontevredenheid bij meisjes, jongens worden juist meer tevreden;
- Gender: Cognitief groter vermogen tot flexibiliteit, sociaal grotere druk op genderstereotypie;
- Verliefdheid en verkering (weinig emotionele intimiteit);
- Homonegativiteit, weinig permissief in opvattingen;
- Veel negatieve gevoelens over seksuele gedragingen of gedachten;
- Seksuele dagdromen en fantasieën, opwinding en orgasme (maar meeste zijn nog niet aan seks toe);
- Gedrag: masturbatie, porno kijken, zoenen en soms voelen;
- Jongeren die nu al geslachtsgemeenschap hebben lopen meer risico.

RutgersWPF

Ervaring met liefde en seks bij 12-14 jarigen

Bron: De Graaf, H., Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25*. Delft: Eburon.

RutgersWPF

Midden adolescentie (15-18 jaar) Context

- Lichaam en lichaamsbehandling groeien door;
- Meer inzicht in zichzelf en anderen;
- Aan het eind van deze fase neemt gevoeligheid voor sociale normen af;
- Losmakingsproces van ouders gaat door;
- Partner steeds belangrijker bron van sociale steun.

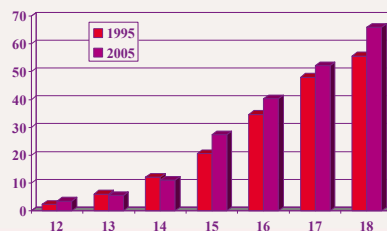
RutgersWPF

Midden adolescentie (15-18 jaar) Seksuele ontwikkeling

- Lichaamsbeeld: uiterlijk is enorm belangrijk, maar ontevredenheid neemt af;
- Gender: 'dubbele moraal';
- Relatievorming: (Kortdurende) relaties worden persoonlijker en intiemer en seks speelt een grotere rol;
- Seksuele oriëntatie: Coming out en coming in;
- Gedrag: Via aftrekken en vingeren naar geslachtsgemeenschap en orale seks;
- Pilgebruik hoog, tienerzwangerschappen laag;
- Hoog risico op soa en seksueel geweld.

RutgersWPF

Ervaring met geslachtsgemeenschap veranderingen in 10 jaar tijd

RutgersWPF

Signaleren van grensoverschrijding

Het vlaggensysteem van Sensoa

RutgersWPF

Zes belangrijke criteria

1. Toestemming: vinden ze het allebei leuk of prettig?
2. Vrijwilligheid: doen ze het alleen omdat ze het zelf willen?
3. Gelijkwaardigheid: zijn de kinderen ongeveer even oud, stim, populair, sterk etc.
4. Ontwikkeling: past het gedrag bij de ontwikkelingsfase?
5. Context: past het gedrag bij de situatie of omstandigheden?
6. Zelfrespect: kan het gedrag geen fysieke, emotionele of psychische schade veroorzaken?

RutgersWPF

Groene vlag

- Gelijkwaardigheid, toestemming, geen dwang of druk, leeftijdsadequaat, niet storend of schadelijk;
- Voorbeelden: een baby die met zijn piemel speelt, twee 12-jarigen die grapjes maken over seks, een 17-jarige die stiekem porno kijkt;
- Reageren: benoemen en bevestigen of bewust negeren.

RutgersWPF

Gele vlag

- Geen duidelijke toestemming, lichte dwang of druk, lichte ongelijkwaardigheid, gedrag van iets oudere kinderen, storend of licht schadelijk;
- Voorbeelden: een kleuter die zijn tong in de ander haar mond probeert te stoppen bij een kus, een 15-jarige die zijn piemel laat zien op de webcam;
- Reageren: benoemen en begrenzen, uitleggen waarom je begrenst. Bij kleine kinderen alleen afleiden. In de gaten houden.

RutgersWPF

Rode vlag

- Geen toestemming, gebruik van misleiding, chantage of macht, ongelijkwaardigheid, beledigend of kwetsend, schadelijk en niet leeftijds adequaat;
- Voorbeelden: een 4-jarige die een potlood in de anus van een vriendje steekt, een 8-jarige die herhaaldelijk anderen probeert te begluren in de toiletten;
- Reageren: confronteren en verbieden, uitleggen waarom je verbiedt. Goed in de gaten houden.

RutgersWPF

Zwarte vlag

1. Geen toestemming, gebruik van dreigementen, agressie en geweld, grote ongelijkwaardigheid, choquerend, zeer schadelijk en totaal niet leeftijds adequaat;
2. Voorbeelden: een 9-jarige die herhaaldelijk andere kinderen dwingt mee te doen aan seksspelletjes, een 17-jarige die ongevraagd naaktfoto's maakt en verspreid;
3. Reageren: verbieden en bestraffen, uitleggen waarom je bestraft. Heel goed in de gaten houden. Eventueel hulp inschakelen.

RutgersWPF

Meer informatie

RutgersWPF

Vragen?

www.rutgerswfpf.org

RutgersWPF